

FINANSIERING AV SOCIAL INNOVATION - EN ÖVERSIKT

Mötesplats Social Innovation, 2024

sociala partnerskapet för
innovationer

Medfinansieras av
Europeiska unionen

Referens

Mötesplats Social Innovation (2024). Finansiering av social innovation - en översikt. Malmö: Mötesplats Social Innovation.

Info

Utgivningsår: 2024

Utgivare: Mötesplats Social Innovation

Författare: Malin Lindberg, gästprofessor i social innovation vid Malmö universitet

Formgivare: Kajsa Kidman, kommunikatör vid Mötesplats Social Innovation

Finansiär: Europeiska Socialfonden

Mötesplats Social Innovation

Mötesplats Social Innovation är en nationell kunskaps- och samverkansplattform, med säte vid Malmö universitet och med regionala noder vid Högskolan i Borås, Jönköping University, Luleå tekniska universitet, Malmö universitet, Umeå universitet och Örebro universitet. Mer info: www.socialinnovation.se

Innehåll

1. Inledning	4
2. Behov av finansiering	5
2.1 Finansieringsbehov i olika faser	5
2.2 Finansieringsbehov i olika delar	6
3. Former för finansiering	8
3.1 Interna resurser	8
3.2 Externa resurser	9
4. Möjligheter och utmaningar	11
4.1 Normer	12
4.2 Samhällsstrukturer	12
4.3 Drivkrafter och resurser	12
4.4 Verksamheter och funktioner	13
Referenser	14

1. Inledning

I denna rapport ges en översikt av olika sätt att finansiera utvecklingen av sociala innovationer, det vill säga nya metoder, tjänster, verksamheter m.m. vars huvudsyfte är att möta samhällsutmaningar och förbättra människors livsvillkor genom nytänkande sociala praktiker, relationer eller strukturer.¹ Ett exempel på en social innovation är Mentormammor, som är en sydafrikansk modell för att utbilda och anställa erfarna mammor som uppsökande hälsorådgivare till nyblivna mammor i kåkstäder, som sedan spridits och anpassats till svenska förortsområden i samarbete mellan civilsamhälle, kommun och akademi.² Studier visar att sociala innovationer utvecklas inom alla samhällssektorer – civilsamhälle, offentlig sektor, näringsliv och akademi – och ofta i tvärsektoriell samverkan.³ Dessutom kan ideella, offentliga och kommersiella logiker blandas i sådana initiativ. Det kan därtill vara en snirklig och utdragen process att initiera, etablera och integrera sociala innovationer i organisationer och samhälle. För att matcha denna variation och komplexitet behövs en bredd av olika finansieringsformer i social innovation.⁴

Syftet med denna rapport är att ge en övergripande bild av behov och former för finansiering av social innovation, samt de möjligheter och utmaningar som finns i detta. Innehållet i rapporten baseras på tidigare sammanställningar inom området.⁵ Rapporten riktar sig till samhällsaktörer som själva utvecklar sociala innovationer eller som stöttar sådana initiativ genom finansiering eller annat. Rapporten är framtagen inom ramen för Sveriges nationella kompetenscenter för social innovation i Europeiska Socialfonden (ESF).⁶ Kompetenscentret ska bidra till utvecklingen av effektiva, varaktiga och värdeskapande sociala innovationer i ESF, genom kunskap, verktyg, coaching och erfarenhetsutbyte till ESF-finansierade projekt, Svenska ESF-rådet och andra berörda samhällsaktörer. Kompetenscentret drivs av Mötesplats Social Innovation⁷ på uppdrag av ESF-rådet, i samverkan med Nationella nätverket för samordningsförbund och Partnerskapet för sociala innovationer i Örebro län.

“Syftet med denna rapport är att ge en övergripande bild av behov och former för finansiering av social innovation, samt de möjligheter och utmaningar som finns i detta.”

¹ Europeiska unionen 2021, Mulgan & Pulford 2010

² Kåks m.fl. 2022, Lindberg m.fl. 2022

³ Bonnedahl m.fl. 2022, Brandsen m.fl. 2016, Butzin & Terstriep 2018, Howaldt m.fl. 2016, Lindberg 2021

⁴ Ashoka & Reach for Change 2021, Giva Sverige & PwC 2023, Howaldt m.fl. 2016, Lindberg 2021, Nachemson-Ekwall 2021a

⁵ T.ex. Ashoka & Reach for Change 2021, Backström 2014, Balkfors m.fl. 2020, Brännvall 2023, Edqvist Lendefors 2021, Giva Sverige & PwC 2023, Lagander 2021, Lindberg 2021, López & Segerstedt 2021, Nachemson-Ekwall 2021b, Tengqvist m.fl. 2022, Tillväxtverket 2017, Vinnova 2018

⁶ Mer info om kompetenscentret: <https://socialinnovation.se/kompetenscenter-for-social-innovation/>

⁷ Mötesplats Social Innovation (MSI) är en nationell kunskaps- och samverkansplattform, med säte vid Malmö universitet och med regionala noder vid Högskolan i Borås, Jönköping University, Luleå tekniska universitet, Malmö universitet, Umeå universitet och Örebro universitet. Mer info: www.socialinnovation.se

2. Behov av finansiering

I detta avsnitt beskrivs de behov av finansiering som finns i processen att utveckla sociala innovationer.

2.1 Finansieringsbehov i olika faser

I utvecklingen av sociala innovationer kan tre generella faser urskiljas:⁸

- Initiering – där det tas initiativ till att utveckla och testa nytänkande sätt att möta en aktuell samhällsutmaning.
- Etablering – där den utvecklade lösningen förverkligas och tillgängliggörs genom en varaktig verksamhet.
- Integrering – där den etablerade verksamheten införlivas i samhällets ordinarie strukturer och processer.

I den fas som handlar om att initiera en social innovation finns behov av finansiering till att bland annat mobilisera berörda samhällsaktörer och behövliga resurser för att ta itu med en viss samhällsutmaning, samt till att gemensamt generera idéer och testa möjliga lösningar. I den fas som handlar om att etablera en social innovation finns behov av finansiering till att skapa och driva en varaktig verksamhetsform för den lösning som utvecklats och testats. I den fas som handlar om att integrera en social innovation i organisationer och samhälle finns behov av finansiering till att sprida den etablerade lösningen till fler platser och sammanhang (genom att den skalas upp, ut eller djup⁹), samt säkerställa och synliggöra dess samhällsnytta. Överlag finns behov av att överbrygga glappet mellan tillgången till finansiering i de olika faserna, där det ofta är betydligt lättare att hitta finansiering till initiering av sociala innovationer (t.ex. i form av externa projektmedel) än till etablering och integrering (t.ex. i form av påverkansinvesteringar).¹⁰ I detta glapp finns bland annat behov av startkapital för ett etablera och driva varaktiga verksamheter, likt det som erbjuds till vinstdrivande företag av den statliga koncernen Almi. Här försöker alternativa investerare såsom Mikrofonden och Ekobanken bana väg för motsvarande startkapital till ideella och kooperativa verksamheter.

Praktiskt exempel: Fritidsbanken

Fritidsbanken erbjuder kostnadsfri utlåning av sport- och friluftsutrustning, för att möjliggöra en aktiv fritid för alla. Den utrustning som lånas ut är till största delen begagnad och skänkt av privatpersoner. Den allra första Fritidsbanken öppnades 2013 i värmländska Deje på initiativ av en diakon i Svenska kyrkan, i samarbete mellan Forshaga-Munkfors församling, Forshaga kommun och projektet "Ett Öppnare Värmland". Sedan dess har verksamheten spridits till över 120 platser i hela landet, med visionen att det ska finnas minst en fritidsbank i varje kommun. Lokalt drivs verksamheten främst av kommuner och i några fall av organisationer från civilsamhället med ekonomiskt stöd från kommunen. Nationellt drivs Fritidsbanken av en ideell förening som äger varumärket och arbetar med nyetablering, utveckling, samordning, utbildning, m.m. med ekonomiskt stöd från bl.a. Kronprinsessparets stiftelse, Radiohjälpen, regioner, samt donationer från privatpersoner och företag. Föreningen har drivit flera utvecklingsprojekt med finansiering från stiftelser, fonder, regioner m.fl. Ett exempel är projektet "Parateket" som syftar till att öka möjligheten till en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning genom att förbättra tillgången till parasportutrustning och fritidshjälpmedel, med finansiering från Allmänna arvsfonden.

Mer info: <https://www.fritidsbanken.se/>

⁸ Lindberg 2023

⁹ Moore m.fl. 2015

¹⁰ Ashoka & Reach for Change 2021, Lindberg 2021, Vinnova 2018

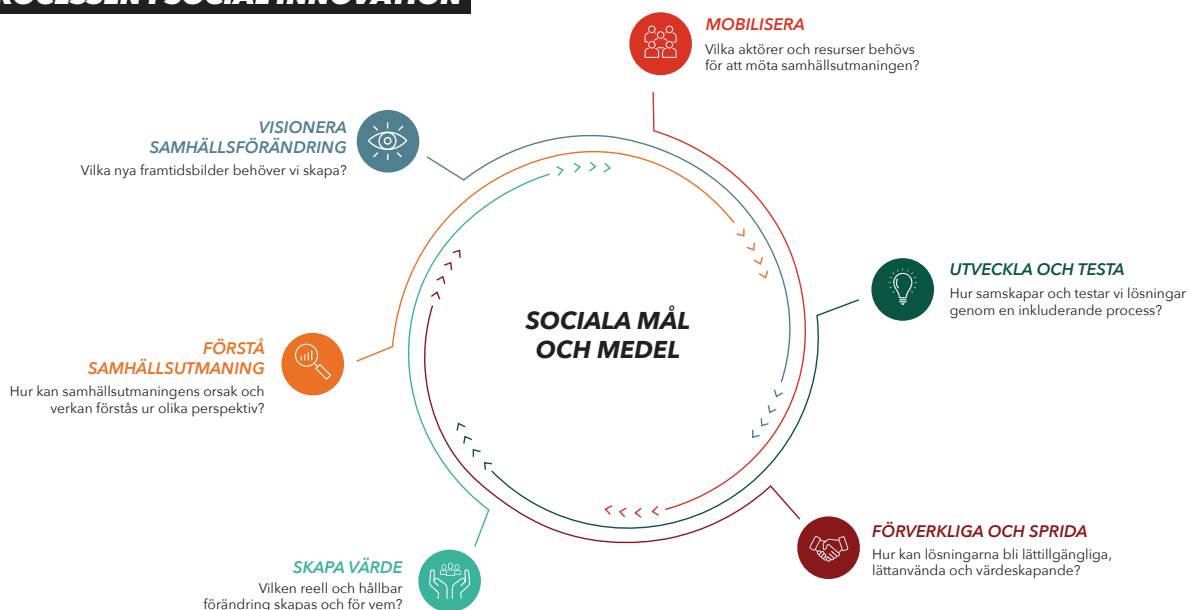
2.2 Finansieringsbehov i olika delar

Processen att utveckla sociala innovationer omfattar flera olika delar:¹¹

- **Förstå samhällsutmaningen** – d.v.s. att uppmärksamma en viss samhällsutmaning och analysera dess orsak och verkan ur olika perspektiv.
- **Visionera samhällsförändring** – d.v.s. att föreställa sig hur en alternativ framtid skulle kunna se ut bortom dagens etablerade ordning.
- **Mobilisera** – d.v.s. att aktivt involvera de målgrupper och samhällsaktörer som berörs av utmaningen, samt säkerställa de resurser som behövs för att kunna ta itu med den.
- **Utveckla och testa** – d.v.s. att generera och prioritera idéer, samt utforma och testa möjliga lösningar, tillsammans med intressenter och målgrupper.
- **Förverkliga och sprida** – d.v.s. att etablera varaktiga former för att göra den utvecklade lösningen tillgänglig, användbar och värdeskapande för målgruppen.
- **Skapa värde** – d.v.s. att säkerställa och synliggöra de sociala, ekonomiska och miljömässiga värden som eftersträvas för individer, organisationer och samhälle.

Då social innovation ofta kräver ett stegvist prövande och lärande för att rå på komplexa samhällsutmaningar kan de olika delarna överlappa varandra och även återkomma under processens gång.¹² Delarna kan vara till hjälp för att urskilja vilken finansiering som behövs för att utveckla sociala innovationer. I de delar som handlar om att förstå samhällsutmaningen, visionera samhällsförändring, samt mobilisera aktörer och resurser, finns behov av dels interna resurser (t.ex. eget kapital eller egen personal), dels externa resurser (t.ex. projektmedel till förstudier). I de delar som handlar om att utveckla och testa nya idéer och lösningar finns bland annat behov av extern finansiering i form av projektmedel eller crowdfunding (som beskrivs senare). I de delar som handlar om att förverkliga och sprida den utvecklade lösningen finns behov av extern finansiering, t.ex. genom intäkter från försäljning av varor eller tjänster, samt interna resurser i form av eget kapital eller egen personal. I de delar som handlar om att säkerställa och synliggöra värden av den utvecklade lösningen finns bland annat behov av finansiering som premierar och mäter samhällsnyttiga utfall, t.ex. sociala utfallskontrakt (som beskrivs senare).

PROCESSEN I SOCIAL INNOVATION

Figur 1. Processen i social innovation

¹¹ Lindberg 2021 & 2023, Mulgan & Pulford 2010, Westley m.fl. 2017

¹² Lindberg 2021, Mulgan & Pulford 2010, Westley m.fl. 2017

Praktiskt exempel: Mentormammor

Mentormammor är en sydafrikansk modell för att utbilda och anställa erfarna mammor som uppsökande hälsorådgivare till nyblivna mammor i kåkstäder, som spridits både till andra afrikanska länder och till svenska förorter. Modellen utvecklades 2002 av den sydafrikanska organisationen Philani, som sedan dess tillämpat och spridit modellen med stöd av bl.a. Svenska kyrkans avdelning för internationellt arbete och forskare vid Uppsala universitet. Målet är att barn ska överleva och växa upp friska och trygga, mot bakgrund av att många föräldrar i kåkstäder respektive förorter av olika anledningar inte tar sig till en barnvårdscentral. Till skillnad från professionell sjukvårdspersonal har mentormammorna större möjlighet att aktivt söka upp och bygga en tillitsfull relation till barnfamiljer i utsatta områden. I de afrikanska länderna har mentormammorna i uppgift att dels utbilda i frågor om hygien, nutrition, vaccination, familjeplanering m.m., dels utföra en del medicinska uppgifter som vägning, mätning och nutritionskontroll. I Sverige har mentormammorna i uppgift att dels stärka föräldrarollen genom ökad kunskap om barns hälsa och utveckling, dels lotsa rätt och skapa tillit till det offentliga välfärdssystemet, med hjälp av sina varierade kulturella och språkliga kompetenser. Hittills har modellen introducerats i Bergsjön i Göteborg och Rosengård i Malmö, med rådgivning från Svenska kyrkans nationella kansli och kunskapsstöd från forskare vid bl.a. Uppsala universitet. I Bergsjön drivs verksamheten av den ideella föreningen Tidigt Föräldrastöd med projektmedel från Allmänna arvsfonden. I Rosengård drivs den av kvinnokooperativet Yalla Trappan på uppdrag av Malmö stad och med ytterligare finansiering till mentormammornas anställningar från bl.a. Länsstyrelsen Skåne och Svenska kyrkan.

Mer info:

[Svenska Kyrkan](#)

[Tidigt Föräldrastöd](#)

[Uppdrag Mission](#)

3. Former för finansiering

I detta avsnitt beskrivs den bredd av olika finansieringsformer som används för att finansiera sociala innovationer inom civilsamhället, näringslivet, offentliga sektorn och i tvärsektoriell samverkan.¹³ För att underlätta överblick har de här delats in i interna respektive externa resurser, där det förstnämnda avser resurser som finns tillgå inom en organisation eller annan verksamhet och det sistnämnda avser resurser som tillförs utifrån.

I en global kartläggning av närapå tusen sociala innovationer visade sig den allra vanligaste finansieringsformen vara att använda sig av interna resurser hos de aktörer som driver initiativen.¹⁴ Näst vanligast var offentlig finansiering, följt av inkomster från försäljning, privata donationer, deltagaravgifter och crowdfunding. Vilken finansieringsform som passar bäst för ett visst initiativ kan bland annat påverkas av dess verksamhetsområde, organiseringsform, sektorstillhörighet eller geografiska plats. För att avspegla denna variation beskrivs här en bredd av olika former för finansiering av social innovation, dock utan ambitioner att täcka in alla förekommande former.

3.1 Interna resurser

Interna resurser är en viktig källa till finansiering av social innovation, i form av bland annat egen personal eller eget kapital. Det kan handla om:

- **Anställd personal** – som kan omfatta såväl tillsvidareanställd personal i den ordinarie verksamheten som visstidsanställd personal i tidsbegränsade projekt.
- **Frivilligarbete** – som utförs på ideell basis, d.v.s. utan betalning eller mot en symbolisk belöning, vanligen i en förening men som även förekommer i företag och kommuner.¹⁵
- **Överskott av intäkter** – som kan komma från försäljning, deltagaravgifter, donationer, skatteintäkter, avkastning på kapital m.m.¹⁶
- **Bootstrapping** – där utgifterna begränsas genom att välja billigaste alternativ vid inköp, samnyttja resurser, utbyta tjänster med andra aktörer m.m.¹⁷
- **Sociala investeringsfonder** – där stat eller kommun avsätter medel i en intern fond för samhällsnyttiga insatser som spänner över flera räkenskapsår och förvaltningar.¹⁸

Praktiskt exempel: Mary

Mary är en diakonal verksamhet inom Svenska kyrkan som erbjuder praktik, arbetsträning och rehabilitering för personer som står långt från arbetsmarknaden. Namnet "Mary" är en förkortning av värdeorden meningsfullhet, arbetsgemenskap, rehabilitering och yrkes stolthet. Kärnan i Mary består av en bemötandemetod som utvecklats för att kvalitetssäkra kyrkans insatser för att stötta deltagarna på vägen till sysselsättning och egenmakt. Metoden utgår från en kristen människosyn och kombinerar vedertagna metoder för rehabilitering, egenmakt och personlig utveckling på ett nytänkande sätt. Metoden används bland annat vid så kallade "Maryplatser" med praktik- och arbetsträningsplatser i församlingar där personalen utbildats i metoden. Den används även i kyrkans interna sociala företag vid namn "S:t Mary" som driver caféer, butiker, skaparverkstäder och second hand-försäljning där det erbjuds praktik och arbetsträning. Mary-verksamheterna finansieras genom en kombination av kyrkans interna resurser, projektmedel, försäljning, samt offentliga ersättningar för praktik- och arbetsträningsplatser. Initiativet till Mary togs 2011 av en diakon i Linde bergslags församling, som sett behovet av både gemenskap och sysselsättning bland personer som var långtidsarbetslösa eller långtidssjukskrivna. Därefter har Mary stegvis vidareutvecklats och spridits till över 150 församlingar runt om i landet, med hjälp av projektmedel från bl.a. ESF, Vinnova och Tillväxtverket. Den nationella samordningen av Mary sköts av en arbetsgrupp med företrädare från Stockholms, Västerås och Härnösands stift. Det finns även ett nätverk vid namn "God morgon Mary" där de som arbetar med Mary-verksamheter i sina församlingar ses digitalt varje vecka för att utbyta information och erfarenheter.

Mer info: <https://www.svenskakyrkan.se/mary>

¹³ T.ex. Ashoka & Reach for Change 2021, Howaldt m.fl. 2016, Lindberg 2021, Nachemson-Ekwall 2021a

¹⁴ Dhondt m.fl. 2018, Howaldt m.fl. 2016

¹⁵ von Essen & Svedberg 2020, de Wit m.fl. 2019

¹⁶ Lagander 2021

¹⁷ Augustinsson 2018, Lagander 2021

¹⁸ Balkfors m.fl. 2020, Lagander 2021, Nachemson-Ekwall 2021a

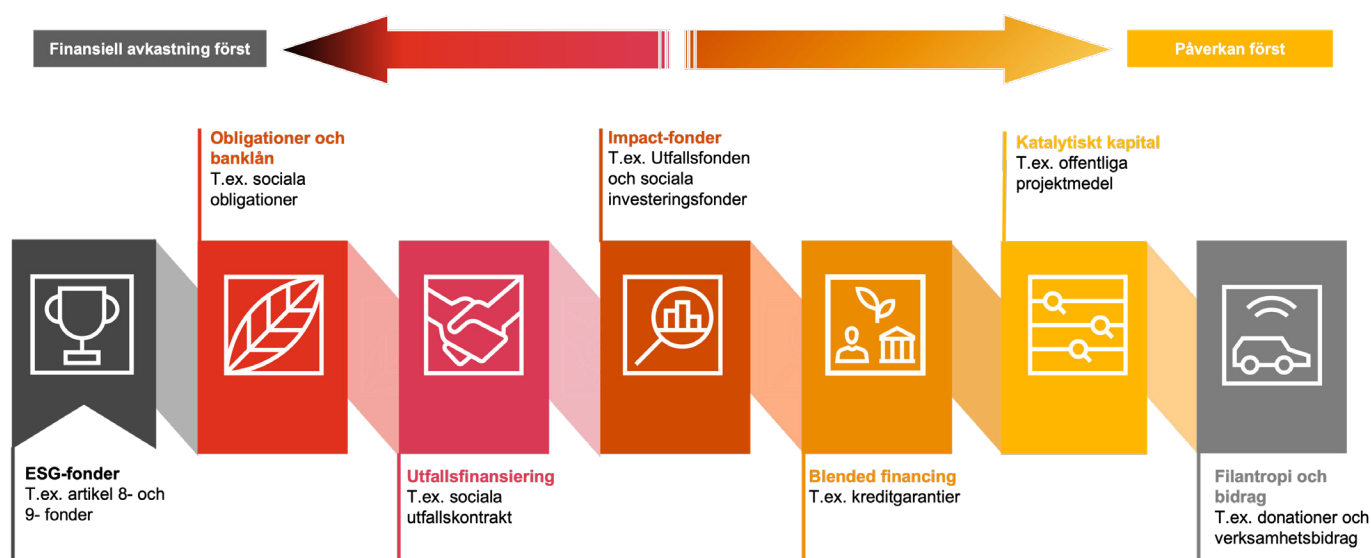
3.2 Externa resurser

Externa resurser är en annan viktig källa till finansiering av social innovation, i form av kortvariga eller långsiktiga tillskott från utomstående individer eller institutioner. Det kan handla om:

- **Projektmedel** – med tidsbegränsad och öronmärkt finansiering från samhällsaktörer på lokal nivå (t.ex. kommuner och regioner), nationell nivå (t.ex. myndigheter och stiftelser) eller internationell nivå (t.ex. EU).¹⁹
- **Upphandling** – där offentliga aktörer upphandlar varor och tjänster från externa leverantörer utifrån LOU, ibland med reserverat deltagande för idéburna organisationer eller aktörer vars huvudsyfte är social och yrkesmässig integration.²⁰
- **Idéburet offentligt partnerskap (IOP)** – som är ett formellt partnerskap mellan aktörer från civilsamhälle och offentlig sektor för att gemensamt finansiera och genomföra insatser som möter en viss samhällsutmaning.²¹
- **Sociala utfallskontrakt** – där aktörer från olika samhällssektorer, t.ex. en ansvarig kommun, en privat investerare och en ideell/idéburen utförare, gemensamt investerar i insatser som förväntas ge samhällsnyttiga utfall och delar på den ekonomiska risken och vinsten i detta.²²

- **Sociala obligationer** – där stater eller företag utfärdar eller säljer lån på den internationella kapitalmarknaden, som är öronmärkta för investeringar i samhällsnyttiga insatser.²³
- **Flexibla krediter** – där lånevillkoren sätts utifrån verksamhetens syfte och behov, vilket ger större flexibilitet i amortering och garantier jämfört med traditionella banklån.²⁴
- **Mikrokrediter** – med mindre lån eller kreditgarantier till samhällsnyttiga verksamheter, som inte har tillgång till traditionella banklån på grund av bristande kreditvärdighet eller alltför små lånebelopp.²⁵
- **Crowdfunding** – där privatpersoner bidrar med en mindre summa pengar vardera, för att gemensamt ackumulera tillräckligt med finansiering för att ett visst initiativ ska kunna förverkligas, även kallat gräsrotsfinansiering eller folkfinansiering.²⁶

I Figur 2 ges en överblick av olika former för extern finansiering och de skilda logiker som kännetecknar dessa, med finansiell avkastning i ena änden till samhällspåverkan i den andra.

Figur 2. Former för extern finansiering.²⁷

¹⁹ Lagander 2021, Lindberg 2021

²⁰ Nachemson-Ekwall 2021a

²¹ Lindberg 2021, Nachemson-Ekwall 2021a

²² Backström 2014, Balkfors m.fl. 2020, Brännvall 2023, Nachemson-Ekwall 2021b, Upphandlingsmyndigheten 2020

²³ Balkfors m.fl. 2020, Brännvall 2023, Nachemson-Ekwall 2021b, Upphandlingsmyndigheten 2020

²⁴ Brännvall 2023

²⁵ Edqvist Lendefors 2021, Lindberg 2021

²⁶ Lagander 2021, Tillväxtverket 2017

²⁷ Vidareutvecklad utifrån Sophie Nachemson-Ekwall, PWC Sverige 2023, som inspirerats av Brandstetter & Lehner 2015.

Praktiskt exempel: Socialt utfallskontrakt i Stockholms stad

För att förebygga kriminalitet och missbruk hos barn och unga ingick Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning i Stockholms stad ett socialt utfallskontrakt under 2021-2022 med fem ideella/idéburna organisationer: Frälsningsarmén, Hej Främling!, Linnea Boxning, Läxhjälpen och Skyddsvärnet. Där utvecklades och prövades en ny modell för tidigt socialt stöd till barn och unga, där socialtjänstens arbete och uppdrag kompletteras med preventiva och individanpassade insatser från civilsamhället. Avsikten var att förbättra målgruppens förutsättningar att lyckas i livet och minska socialtjänstens kostnader för hantering av mer allvarlig och långt gången problematik.

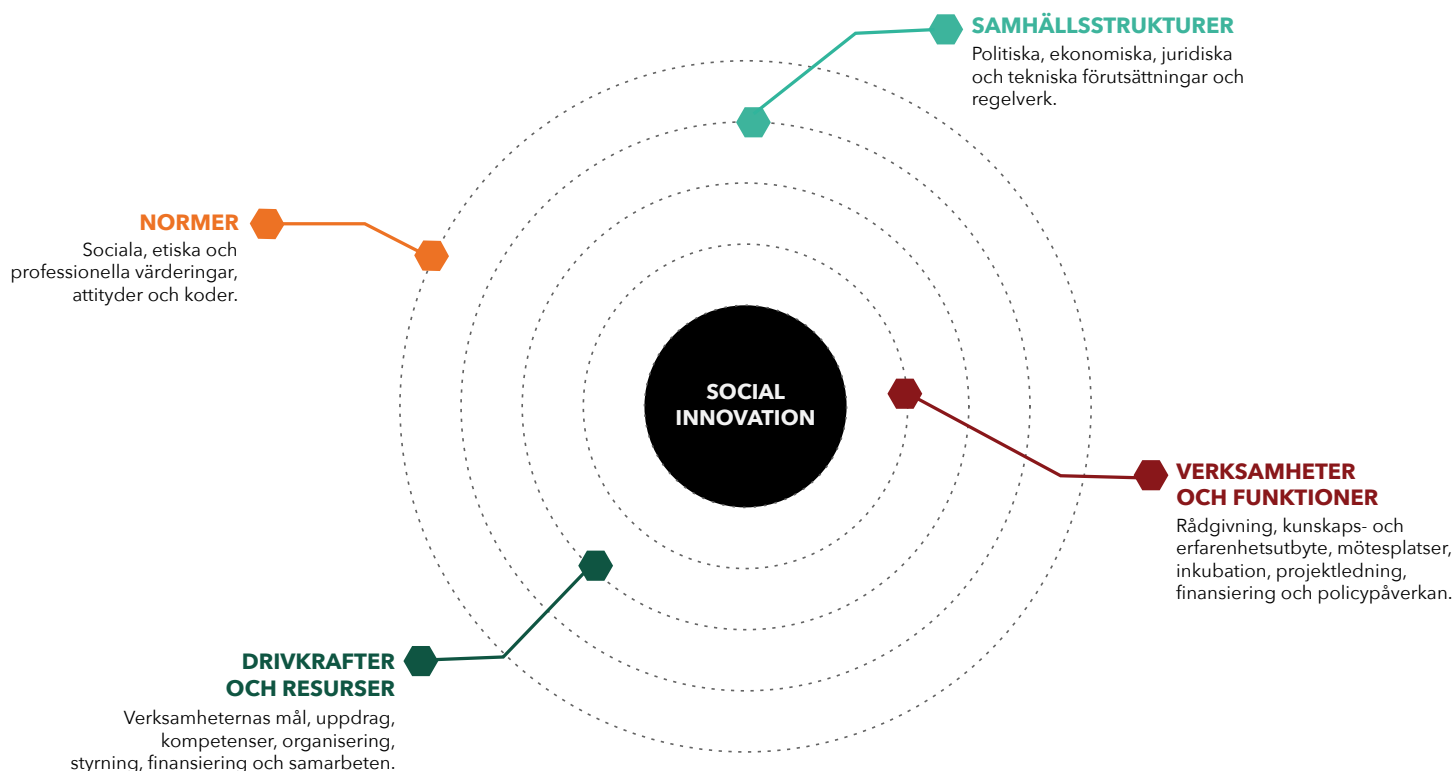
I praktiken gick det till så att kommunen genomförde en reserverad upphandling för idéburna organisationer, varefter avtal ingicks med de nämnda organisationerna som sedan aktivt involverades i framtagandet av det sociala utfallskontraktet. Själva utförandet gick till så att socialtjänsten först identifierade barn och unga med behov av förebyggande insatser, varefter de kom överens med organisationerna om vilken sorts insats som bäst matchar individens behov, t.ex. läxhjälp, samtalsstöd eller fritidsaktiviteter. Därefter fattades biståndsbeslut av socialtjänsten, förutsatt att barnet och familjen önskade ta del av den erbjudna insatsen, vilket resulterade i genomförda insatser till cirka 50 barn och deras familjer. Om insatserna visar sig ha uppnått eftersträvat utfall kommer civilsamhällesaktörerna att få en så kallad utfallsersättning, utöver deras garanterade aktivitetsersättning, vilket till viss del finansieras av Stockholm stads sociala investeringsfond. I egenskap av intermediär har Social and Health Impact Center (SHIC) vid det statliga forskningsinstitutet RISE stöttat hela processen med upphandling, utfallskontrakt och uppföljning. SHIC:s experter har bland annat använt ett självskattningsinstrument vid namn "Kidscreen" för att mäta de deltagande barnens välbefinnande före, under och efter insatsen - vars slutliga resultat planeras att kunna presenteras under våren 2024.

Mer info: [RISE-info om utfallskontraktet](#)

4. Möjligheter och utmaningar

I finansieringen av sociala innovationer finns både möjligheter och utmaningar. För att urskilja och förstå dessa kan det vara till hjälp att se social innovation som en del i ett så kallat ekosystem. Sådana system består av olika aktörer och faktorer som påverkar förutsättningarna att initiera, etablera och integrera nytänkande lösningar på samhällsutmaningar. Samtidigt ska det sägas att ekosystem inte nödvändigtvis är lika sammanhållna i praktiken som de kan framstå på papper, då dess delar kan vara väldigt utspridda i olika delar av samhället. Med det sagt kan ekosystem för social innovation sägas bestå av fyra huvudsakliga sfärer:²⁸

- **Normer** – med sociala, etiska och professionella värderingar, attityder och koder.
- **Samhällsstrukturer** – med politiska, ekonomiska, juridiska och tekniska förutsättningar och regelverk.
- **Drivkrafter och resurser** – med berörda samhällsaktörers mål, uppdrag, kompetenser, organisering, styrning, samverkan, intern finansiering m.m.
- **Verksamheter och funktioner** – med samhällsaktörernas utbud av rådgivning, mötesplatser, inkubation, projektledning, extern finansiering m.m.

Figur 3. Ekosystem för social innovation

²⁸ Domanski & Kaletka 2018, Eckhardt m.fl. 2017, Hoffecker 2019, Kaletka m.fl. 2016, Lindberg 2023

4.1 Normer

I ekosystemets sfär av normer finns möjligheter i form av att samhällsutmaningar och samhällspåverkan (så kallad "impact") i ökad utsträckning utgör ett kriterium för extern finansiering till innovativa initiativ. Det gäller dels offentliga projektmedel från t.ex. Europeiska regionalfonden eller Sveriges innovationsmyndighet Vinnova, dels så kallade "påverkansinvesteringar" (eng. impact investment) där privatpersoner och institutionella investerare²⁹ satsar eller lånar ut kapital till initiativ som bedöms kunna leda till samhällsnyttiga utfall.³⁰ Påverkansinvesteringar kan ses som en del i ett potentiellt paradigmskifte inom finansieringen av social innovation, då det kan öppna upp för en "social finansmarknad" där privat kapital kompletterat offentliga och ideella resurser på ett sätt som sällan varit fallet i Sveriges skattefinansierade välfärdsmodell.

Samtidigt finns utmaningar i form av normer om att extern finansiering av innovation ofta förväntas bidra till ekonomisk tillväxt, genom tekniska och kommersiella innovationer i snabbväxande aktiebolag. Det kan göra det svårt att få tillgång till sådana medel för innovation som syftar till att skapa långsiktig samhällsnytta snarare än ekonomisk vinst och som eftersträvar samverkan och samskapande snarare än konkurrens och stuprörsorganisering. Bland sociala innovatörer finns det å andra sidan normer om att undvika så kallad "kooptering" och "mission drift", det vill säga risken att fjärras från sina ursprungliga mål och drivkrafter för att uppfylla kommersiella eller offentliga krav och villkor för extern finansiering.³¹ Denna dubbelhet avspeglar en mer generell ideologisk avvägning mellan att finansiera sociala innovationer som integreras i det offentliga välfärdssystemet, å ena sidan, eller som erbjuder alternativ till detta system genom tvärsektorieella samverkansformer, å andra sidan.

4.2 Samhällsstrukturer

I ekosystemets sfär av samhällsstrukturer finns möjligheter i form av politiska styrdokument som

understryker vikten av att stötta social innovation och socialt hållbar utveckling, t.ex. FN:s globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030³², EU:s krav på hållbarhetsrapportering i företag³³ samt Sveriges strategi för socialt företagande och social innovation (2018-2020)³⁴. Vissa strukturella möjligheter finns även i EU:s direktiv om offentlig upphandling, där det anges att "icke-ekonomiska tjänster av allmänt intresse" inte behöver konkurrensutsättas vid offentliga inköp.³⁵ I Sverige anges det i Lagen om offentlig upphandling (LOU) att deltagandet i vissa upphandlingar kan reserveras för idéburna organisationer med allmännyttiga syften, samt för leverantörer vars främsta syfte är social och yrkesmässig integration.³⁶

En utmaning är att regelverken för upphandling ofta tolkas och tillämpas på ett sätt som premierar priskonkurrens framför samhällsnytta.³⁷ En annan strukturell utmaning är att det finansiella systemet i Sverige med affärsbanker, kreditinstitut, riskkapitalbolag m.fl. framför allt erbjuder finansiering till innovationer med kommersiellt skalbara affärsmodeller och där kraven på kreditvärdighet kan vara svåra att uppfylla för samhällsnyttiga aktörer och initiativ. Samtidigt har det börjat tas allt fler politiska initiativ, bland annat inom EU, för att främja framväxten av en finansiell infrastruktur för sociala innovationer, i form av bl.a. eko-sociala banker, mikrokreditinstitut, samt andra aktörer som erbjuder lån och kreditgarantier till samhällspåverkande initiativ.³⁸ I Sverige efterfrågas ett ökat statligt ansvarstagande för att forma en finansmarknad för socialt hållbara finansieringsinstrument, såsom sociala obligationer, sociala investeringsfonder, sociala utfallskontrakt m.m.³⁹

4.3 Drivkrafter och resurser

I ekosystemets sfär av drivkrafter och resurser finns möjligheter i form av att allt fler aktörer motiveras av att möta samhällsutmaningar och bidra till hållbar utveckling, vilket påverkar hur de använder sina interna resurser.⁴⁰ Det kan handla om att de återinvesterar hela eller delar av sitt

²⁹ En institutionell investerare är en juridisk person som gör en investering, t.ex. en bank, pensionsfond, investeringsfond, investmentbolag, riskkapitalbolag eller försäkringsbolag.

³⁰ Backström 2014, Brännvall 2023, Nachemson-Ekwall 2021b

³¹ Lindberg 2021, Nachemson-Ekwall 2023

³² <https://www.globalamalen.se/>

³³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>

³⁴ Regeringskansliet 2018

³⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0024>

³⁶ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20161145-om-offentlig-upphandling_sfs-2016-1145/

³⁷ Nachemson-Ekwall 2021a, Segnestam Larsson 2019

³⁸ Brännvall 2023, Edqvist Lendefors 2021, Nachemson-Ekwall 2021b

³⁹ Backström 2014, Balkfors m.fl. 2020, Brännvall 2023, Nachemson-Ekwall 2021b

⁴⁰ Tengqvist m.fl. 2022

ekonomiska överskott i den egna verksamheten eller andra samhällsnyttiga verksamheter, vilket är kutym i så kallade ”sociala företag” som driver affärsverksamhet i samhällsnyttigt syfte.⁴¹ Dessutom har EU:s krav på hållbarhetsrapportering genom Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), samt näringslivets intresse för Corporate Social Responsibility (CSR), inneburit att fler företag fått ökade incitament att investera sina finansiella tillgångar i samhällsnyttiga insatser.

En utmaning är att det framför allt är stora och väletablerade aktörer som har tillräckligt med upparbetat kapital eller ekonomiskt överskott att använda sig av för att finansiera nya sociala insatser.⁴² Men även dessa kan ha svårt att motivera och prioritera att interna resurser avsätts till utveckling av nya insatser vid sidan av sina etablerade verksamheter. Nya och mindre aktörer med mer begränsade finansiella resurser är, å sin sida, ofta beroende av extern finansiering för att kunna initiera och driva innovativa initiativ. Deras utmaning är att de sällan bedöms ha tillräcklig ”finansieringsmognad” (eng. investment readiness) för att beviljas extern finansiering med återbetalningskrav. Detta då deras begränsade finansiella och personella resurser gör det svårt att ta fram underlag som påvisar en god förmåga till ekonomisk planering och administration, som finansiärerna vanligen vill se.

4.4 Verksamheter och funktioner

I ekosystemets sfär av verksamheter och funktioner finns bland annat möjligheter i form av externa projektmedel för utveckling av nytänkande lösningar på samhällsutmaningar, från myndigheter, regioner, kommuner, fonder, stiftelser m.fl. Sådana medel gör det möjligt att initiera och testa nytänkande lösningar vid sidan av ordinarie verksamhet, genom att tillföra extra resurser. Samtidigt är det en utmaning att dessa medel ofta är tidsbegränsade, öronmärkta och administrationskrävande, vilket å ena sidan kan begränsa innovationshöjden i lösningarna och å andra sidan leda till så kallad ”innovation frenzy” där en ständig ström av nya idéer och lösningar initieras

utan tillgång till fortsatta resurser för att etablera och integrera dem i organisationer och samhälle.⁴³

I och med att det kan ta lång tid för sociala innovationer att slå rot och ge effekt behövs ofta mer långsiktiga och tålmodiga finansieringsformer. I vissa fall har det möjliggjorts genom så kallade ”pärlbandsprojekt” där insatserna stegvis vidareutvecklas genom externa medel till flera åtföljande projekt.⁴⁴ En annan möjlighet är offentlig upphandling eller idéburet offentligt partnerskap (som beskrevs tidigare) som i vissa fall kan ha längre tidshorisonter. I vissa fall kan sådana allianser kräva – eller framkalla – så kallad ”hybridorganisering” i social innovation, där kommersiella, ideella och offentliga logiker blandas.⁴⁵

Dessutom kan så kallat ”tålmodigt kapital” (eng. patient capital) och utfallsfokuserade investeringar vara en väg till mer långsiktig finansiering av social innovation, i form av bland annat mikrokrediter, flexibla lån, sociala obligationer och sociala utfallskontrakt (som beskrevs tidigare).⁴⁶ Det kan vara ett alternativ till mer traditionella banklån, krediter och riskkapital, som visat sig vara svårtillgängliga för samhällsnyttiga initiativ. Samtidigt kan även vanliga krediter och obligationer kopplas till sociala mål och utfall, vilket gör att särskilda finansiella instrument för social innovation inte alltid är nödvändiga. Därtill förekommer så kallad ”blended finance” där offentligt och privat kapital kombineras, exempelvis i form av kreditgarantier.

⁴¹ <https://www.verksam.se/fundera/socialt-foretagande-och-samhallsentreprenorskap>

⁴² Lindberg 2021, Nachemson-Ekwall 2021a

⁴³ Lindberg 2021, Lindberg m.fl. 2018, Nachemson-Ekwall 2021a

⁴⁴ Lindberg m.fl. 2018, Sävenstrand m.fl. 2012

⁴⁵ Alexius 2022

⁴⁶ Brännvall 2023, Edqvist Lendefors 2021, Nachemson-Ekwall 2021b

Referenser

- Alexius, S. (2022). Hybridorganisering som social innovation - en historisk fallstudie av RFSU. I Bonnedahl, K. J., Egan Sjölander, A., Lindberg, M. (red.). Social innovation för hållbar utveckling. Lund: Studentlitteratur, sid 53-66.
- Ashoka & Reach for Change (2021). Nordic Changemaker Map Sweden. Stockholm: Ashoka & Reach for Change.
- Augustinsson, E. (red.) (2018). Alla pratar om det, men få gör det - en handbok i effektmätning. Malmö: Mötesplats Social Innovation.
- Backström, C. (2014). Nya finansieringsformer för social innovation - en internationell utblick om impact investment. Malmö: Mötesplats Social Innovation.
- Balkfors, A., Bokström, T., Salonen, T. (2020). Med framtiden för sig - en ESO-rapport om sociala investeringar. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, 2020:1.
- Bonnedahl, K. J., Egan Sjölander, A., Lindberg, M. (red.) (2022). Social innovation för hållbar utveckling. Lund: Studentlitteratur.
- Brandesen, T., Cattacin, S., Evers, A., Zimmer, A. (red.) (2016). Social innovations in the urban context. New York: Springer.
- Brandstetter, L. & Lehner, O. M. (2015). Opening the Market for Impact Investments - The Need for Adapted Portfolio Tools. Entrepreneurship Research Journal, 5(2): 87-107.
- Brännvall, R. (2023). Kapitalförsörjning som fungerar för fler - hur kan fler typer av företagande finansieras för tillväxt? Örebro: Entreprenörskapsforum.
- Butzin, A. & Terstriep, J. (2018). Actors and Roles in Social Innovation. I Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A., Zirngiebl, M. (red.). Atlas of Social Innovation – New Practices for a Better Future. Dortmund: TU Dortmund University, sid 78-81.
- Giva Sverige & PwC (2023). Staten, kapitalet eller medborgaren – vem finansierar civilsamhället? Stockholm: Giva Sverige & PwC.
- Lagander, J. (red.) (2021). Guide till finansiering av ditt sociala entreprenörskap. Coompanion Östergötland, Coompanion Mälardalen och Coompanion Göteborgsregionen.
- Dhondt, S., Oeij, P., Schröder, A. (2018). Resources, Constraints and Capabilities. I Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A. & Zirngiebl, M. (red.). Atlas of Social Innovation – New Practices for a Better Future. Dortmund: TU Dortmund University, sid 74-77.
- Domanski, D. & Kaletka, C. (2018). Social innovation ecosystems. I Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A., Zirngiebl, M. (red.), Atlas of Social Innovation - New Practices for a Better Future. Dortmund: TU Dortmund University, sid 208-211.
- Eckhardt, J., Kaletka, C., Pelka, B. (2017). Inclusion Through Digital Social Innovations - Modelling an Ecosystem of Drivers and Barriers. I Antona, M. & Stephanidis, C. (red.), Universal Access in Human-Computer Interaction. Cham: Springer, sid 67-84.
- Edqvist Lendefors, L. (2021). Erfarenhetsrapport - Mikrofonden 2021. Göteborg: Mikrofonden.
- von Essen, J. & Svedberg, L. (red.) (2020). Medborgerligt engagemang i Sverige 1992–2019. Stockholm: Ersta Sköndal Bräcke högskola.

Europeiska unionen (2021). Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1057 av den 24 juni 2021 om inrättande av Europeiska socialfonden+ (ESF+) och om upphävande av förordning (EU) nr 1296/2013.

Hoffecker, E. (2019). *Understanding Innovation Ecosystems - A Framework for Joint Analysis and Action*. Cambridge: MIT D-Lab.

Howaldt, J., Schröder, A., Kaletka, C., Rehfeld, D., Terstriep, J. (2016). *Mapping the World of Social Innovation: A Global Comparative Analysis across Sectors and World Regions*. Deliverable 1.4 in the project *Social Innovation: Driving Force of Social Change (SI-DRIVE)*.

Kaletka, C., Markmann, M., Pelka, B. (2016). *Peeling the Onion - An Exploration of the Layers of Social Innovation Ecosystems*. *European Public Social & Social Innovation Review*, 1(2):83-93.

Kåks, P. Bergström, A. Herzig van Wees, S., Målvqvist, M. (2022). *Adapting a South African social innovation for maternal peer support to migrant communities in Sweden*. *International Journal for Equity in Health*, 21(88):1-11.

Lindberg, M. (2021). *Social innovation i civilsamhällets organisationer - kunskapsöversikt och policyrekommendationer*. Örebro: Entreprenörskapsforum.

Lindberg, M. (2023). *Stödstruktur för innovativ inkludering i arbetsliv och samhälle - insatser och lärdomar i Sveriges nationella kompetenscenter för social innovation i Europeiska socialfonden 2022-2023*. Malmö: Mötesplats Social Innovation.

Lindberg, M. (2020). *Stöttning av sociala innovatörer - forskningsanalys i projektet The Joint Way*. Lund: Ideon Innovation.

Lindberg, M., Hvenmark, J., Nahnfeldt, C., Hill, N. (2022). *Social innovation för arbetslivsinkludering - insatser och insikter från Sveriges civilsamhälle*. Luleå: Luleå tekniska universitet.

Lindberg, M., Tengqvist, A., Sevedag, V. (2018). *Social innovation i Europeiska socialfonden*. Stockholm: Forte & Svenska ESF-rådet.

López, G-K. & Segerstedt, E. (2021). *European Social Enterprise Monitor - en delrapport från Sverige 2020-2021*. Malmö: Mötesplats Social Innovation.

Moore, M-L., Riddell, D., Vocisano, D. (2015). *Scaling out, scaling up, scaling deep - strategies of nonprofits in advancing systemic social innovation*. *Journal of Corporate Citizenship*, 2015(58): 67-84.

Mulgan, G. & Pulford, L. (2010). *Study on Social Innovation*. London: The Young Foundation.

Nachemson-Ekwall, S. (2021a). *Dags att bry sig - så kan civilsamhället och den idéburna sektorn lyfta Sverige*. Stockholm: Ekerlids Förlag.

Nachemson-Ekwall, S. (2021b). *En svensk social finansmarknad växer fram*. Stockholm: Ramböll.

Nachemson-Ekwall, S. (2023). *Unemployed Marginalised Immigrant Women - Work Integrating Social Enterprises as a Possible Solution*. I Lerpold, L., Sjöberg, Ö., Wennberg, K. (red.), *Migration and Integration in a Post-Pandemic World*. Cham: Palgrave Macmillan, sid 233-261.

Regeringskansliet (2018). *Regeringens strategi för sociala företag - ett hållbart samhälle genom socialt företagande och social innovation*. Stockholm: Näringsdepartementet.

Samhällsentreprenörskap Sverige (2022). *Framtidsagendan - möt framtiden med Samhällsentreprenörskap Sverige*. Stockholm: Samhällsentreprenörskap Sverige.

Segnestam Larsson, O. (red.) (2019). Upphandlad - forskarperspektiv på offentlig upphandling inom vård och omsorg. Stockholm: Idealistas.

Sävenstrand, A., Svensson, L., Holmström, P., Forssell, R., Fred, M. (2012). Pärlbandsprojekt - projekt som verktyg i en långsiktig utvecklingsstrategi. Örebro: APeL.

Tengqvist, A., Lindberg, M., López, G-K. (2022). Ekosystem för social innovation i Sverige - förutsättningar och utmaningar i främjandet av social innovation i Sverige. Rapport i EU-konsortiet Building Capacity for a Sustainable Society (BuiCaSuS). Malmö: Mötesplats Social Innovation.

Tillväxtverket (2017). Vilse i stöddjungeln? Sociala entreprenörers behov av rådgivning och finansiering. Stockholm: Tillväxtverket.

Upphandlingsmyndigheten (2020). Alternativa finansiella instrument i offentlig välfärdssektor. Stockholm: Upphandlingsmyndigheten.

Vinnova (2018). Social innovation i Sverige - kartläggning av ekosystemet för social innovation. Stockholm: Vinnova.

Westley, F., McGowan, K., Tjörnbo, O. (red.) (2017). The evolution of social innovation - building resilience through transitions. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

de Wit, A., Mensink, W., Einarsson, T., Bekkers, R. (2019). Beyond Service Production - Volunteering for Social Innovation. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 48(2): 52-71.